

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА



Факультет психології

Кафедра соціальної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія сім'ї

Рівень вищої освіти – перший(бакалаврський)

Освітня програма «Дитяча психологія та психологічна практика»

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «30» серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу
6. Ресурсне забезпечення
7. Контактна інформація
8. Політика навчальної дисципліни

Загальна інформація

Назва дисципліни	Психологія сім'ї
Освітня програма	Дитяча психологія та психологічна практика
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	053 Психологія
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень	Бакалавр
Статус дисципліни	Вибіркова
Курс / семестр	III / VII
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Семінарські заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/course/subscription/through/url/ac6f39cc411f81e74306

2. Опис дисципліни

Курс «Психологія сім'ї» належить до циклу професійної теоретичної підготовки, вибіркового, передбачає засвоєння основних теоретичних понять і положень. Курс призначений сформулювати систематизоване уявлення про еволюцію шлюбно-сімейних відносин, розкрити особливості життєвого циклу сім'ї та закономірності її динаміки, висвітлити чинники та концепції дестабілізації шлюбно-сімейних відносин, окреслити модель психологічно здорової сім'ї. Даний курс є необхідною складовою частиною освітньої програми «Дитяча психологія та психологічна практика» й органічно доповнює перелік дисциплін, запропонованих для засвоєння студентами.

Мета: ознайомити студентів-психологів з психологією шлюбно-сімейних стосунків як науковою дисципліною, так і прикладною галуззю психологічної науки (навчальна); психологічна підготовка молоді до

сімейного життя (вихована).

Цілі: Розкрити теоретичні поняття і положення психології сім'ї, сучасні підходи до розуміння динаміки її розвитку та функціонування, структуру та категоріальний апарат психології сім'ї, психологічні закономірності життєвого циклу сім'ї, сімейних криз, методи психологічного консультування сім'ї; навчити студентів використовувати отримані знання для забезпечення ефективної консультативної практики сімейного психолога, реалізовувати основні напрями роботи практичного психолога в сімейному консультуванні.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності

ЗК 3. Навички використання інформаційних і інформаційних технологій

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ

СК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)

СК12. Здатність виявляти толерантність (повагу та позитивне ставлення) до розмаїття культур, форм самовираження й самоздійснення індивідуальності.

Програмні результати навчання:

ПР 3. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР 19. Планувати і реалізовувати різні види психологічної допомоги в залежності від потреб цільової аудиторії з врахуванням соціального та сімейного контексту.

ПР 21. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій, вміти концептуалізувати запит.

ПР 22. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1	Тема 1. Розвиток інститутів шлюбу і сім'ї у контексті	ПР 3. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим,	Тематичний тест Завдання 1. Аналіз фільму

	<p>культурно історичного розвитку людства. Соціально психологічні характеристики сім'ї</p>	<p>толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності. ПР 22. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p>	
2	<p>Емоційний компонент взаємодії подружжя, формування подружньої пари. Характеристика психологічної сутності шлюбу</p>	<p>ПР 3. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають культуральні чи гендерно-вікові відмінності</p>	<p>Завдання 2. Есе про батьківську і майбутню сім'ю</p>
3	<p>Динаміка подружніх відносин. Психологія подружньої сумісності</p>	<p>ПР 19. Планувати і реалізовувати різні види психологічної допомоги в залежності від потреб цільової аудиторії з врахуванням соціального та сімейного контексту. ПР 21. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з врахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій, вміти</p>	<p>Тематичний тест Завдання 3. Генограма сім'ї</p>

		концептуалізувати запит.	
4	Психологія сімейного конфлікту. Мотивація конфліктів, особливо небезпечних для сімейної цілісності	<p>ПР 3. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають культуральні чи гендерно-вікові відмінності</p> <p>ПР 21. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій, вміти концептуалізувати запит.</p>	Тематичний тест
5	Сімейні кризи. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин	<p>ПР 21. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій, вміти концептуалізувати запит.</p>	Тести Завдання 4. Здійснити аналіз кризової сімейної ситуації
6	Психологічна допомога сім'ї	ПР 19. Планувати і реалізовувати різні види психологічної допомоги в	Завдання 5. Опрацювати статтю Федоришин Г.М., Михайлюк І.Б. Модель психологічного

	залежності від потреб цільової аудиторії з врахуванням соціального та сімейного контексту. ПР 21. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій, вміти концептуалізувати запит.	супроводу усвідомленого вибору жінками шлюбного партнера. <i>Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика» (28 жовтня 2022 р.). Ч.2. Умань, 2022. С.40-42.</i>
--	---	--

4. Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Семінарські заняття (тематичне оцінювання)	80
Самостійна робота	20
Максимальна кількість балів	100

Загальна система оцінювання курсу	Тематичне оцінювання – максимально 80 балів Виконання самостійної роботи – максимально 20 балів.			
	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
	90 – 100	A	відмінно	зараховано
	80 – 89	B	добре	
	70 – 79	C		
	60 – 69	D		
50 – 59	E	задовільно		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	

	0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Шкала оцінювання: національна та ECTS				
Вимоги до письмової роботи	<p>Завдання 1. Аналіз фільму</p> <p>1. Подивитись фільм на задану тему: (1 серія телесеріалу «Сцени життя» 2021 р.).</p> <p>2. Проаналізувати фільм за схемою: визначити форму шлюбних стосунків; проаналізувати структуру влади і ролей у сім'ї; визначити можливі труднощі сімейної взаємодії; проаналізувати структуру консультативного процесу.</p> <p>3. Взяти участь в обговоренні фільму.</p> <p>Критерії оцінки завдання:</p> <p>Відмінно – студент переглянув фільм; проаналізував, виконав завдання за усіма пунктами, взяв участь в обговоренні на занятті;</p> <p>Добре – студент переглянув фільм; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; взяв участь в обговоренні на занятті;</p> <p>Задовільно - студент переглянув фільм; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; не взяв участь в обговоренні на занятті;</p> <p>Незадовільно - студент переглянув фільм; аналіз виконаний менш, ніж наполовину; . не взяв участь в обговоренні на занятті;</p> <p>Завдання 2. Ессе «Батьківська сім'я»</p> <p>План</p> <p>1. Морально-психологічні клімат. Опишіть, будь ласка, атмосферу, типові емоції в сім'ї.</p> <p>2. Функції в сім'ї. Хто відповідає за виконання домашньої роботи, за поповнення бюджету, за догляд і виховання дітей, за клімат (емоційна підтримка) у сім'ї, за дозвілля? Чи реалізовані соціально члени сім'ї? Оцініть за 10-бальною шкалою, на скільки ці функції реалізовані в сім'ї</p> <p>3. Ієрархія в сім'ї. Хто головний, чи є збереження ієрархії від старших до молодших, чи має місце порушення ієрархії, коли наприклад, діти займають головні позиції в сім'ї)?</p> <p>4. Метафора сім'ї. яким образом у вас асоціюється сім'я?</p> <p>5. Хто кого підтримує, хто з ким у конфлікті (розстановка сил).</p> <p>6. Що сім'ї вдається добре, в чому є ефективною.</p> <p>7. В чому сім'я зустрічається з утрудненнями, що не виходить або вдається складно і рідко.</p> <p>Есе «Моя майбутня сім'я»</p> <p>План</p>			

1. Функції в сім'ї. Хто відповідає за виконання домашньої роботи, за поповнення бюджету, за догляд і виховання дітей, за клімат (емоційна підтримка) у сім'ї, за дозволя, за інтимне (сексуальне) життя? Чи реалізовані соціально члени сім'ї? Оцініть за 10-бальною шкалою, на скільки ці функції реалізовані в сім'ї
2. Ієрархія в сім'ї. Хто головний, чи є збереження ієрархії від старших до молодших, чи має місце порушення ієрархії, коли наприклад, діти займають головні позиції в сім'ї)?
3. Метафора сім'ї. яким образом у вас асоціюється майбутня сім'я?

Критерії оцінювання:

Відмінно – робота виконана за всіма пунктами, студент взяв участь в обговоренні на занятті;

Добре – студент написав есе; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; взяв участь в обговоренні на занятті;
Задовільно - аналіз частково виконаний за всіма пунктами; не взяв участь в обговоренні на занятті;

Незадовільно – аналіз виконаний менш, ніж наполовину; не взяв участь в обговоренні на занятті.

Завдання 3. «Генограма сім'ї»

Накреслити генограму власної сім'ї (мінімум 3 покоління). Позначити членів сім'ї, дати народження та смерті, дати укладання шлюбу та розлучення, описати емоційні зв'язки між всіма членами сім'ї. Описати сімейні концепції стосовно розподілу ролей і функцій, ієрархії в сім'ї. Описати тип шлюбних стосунків (матрі-, патріархальний, егалітарний, змішаний). Зробити висновок: які сімейні концепції є для вас ресурсними, а які обмежувальними; який тип шлюбних стосунків переважає і чи співпадає він з вашими уявленнями стосовно сім'ї; який сімейний спадок (ситуації або паттерни поведінки, що повторюються з покоління у покоління) помітили. Які психопрофілактичні кроки можете окреслити, щоб запобігти у подальшому негативних сімейних копінгстратегій.

Критерії оцінки завдання :

Відмінно – студент побудував генограму; проаналізував, робота виконана за всіма пунктами, взяв участь в обговоренні на занятті;

Добре – студент побудував генограму; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; взяв участь в обговоренні на занятті;

Задовільно — студент побудував генограму; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; не взяв участь в обговоренні на занятті;

Незадовільно – студент побудував генограму; аналіз виконаний менш, ніж наполовину; не взяв участь в обговоренні на занятті.

Завдання 4. Здійснити аналіз кризової сімейної ситуації

	<p>Описати ситуацію (фактажно). Накреслити генограму сім'ї і показати емоційні стосунки, хронологію криз у попередніх поколіннях. Визначити тип кризи (нормативна, ненормативна, множинна) і на якому етапі розвитку стосунків виникла? Що залишалось стабільним у цій ситуації? Що втрачено? Що здобуто? Які стратегії у задоволенні потреб змінилися? Скласти план консультативного процесу з урахуванням запиту, динаміки подружніх стосунків, вікових та гендерних відмінностей, глибини та динаміки кризи.</p> <p>Критерії оцінювання:</p> <p>Відмінно – студент описав ситуацію; проаналізував, робота виконана за всіма пунктами, взяв участь в обговоренні на занятті; Добре – студент описав ситуацію; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; взяв участь в обговоренні на занятті; Задовільно — студент описав ситуацію; аналіз частково виконаний за всіма пунктами; не взяв участь в обговоренні на занятті; Незадовільно – студент описав ситуацію; аналіз виконаний менш, ніж наполовину; . не взяв участь в обговоренні на занятті.</p> <p>Завдання 5. Опрацювати статтю Федоришин Г.М., Михайлюк І.Б. Модель психологічного супроводу усвідомленого вибору жінками шлюбного партнера. <i>Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика» (28 жовтня 2022 р.). Ч.2. Умань, 2022. С.40-42.</i></p> <p>План аналізу: чинники формування образу шлюбного партнера, напрями формування усвідомленого вибору шлюбного партнера. Форми і методи роботи психолога у формування усвідомленого вибору шлюбного партнера</p> <p>Критерії оцінювання.</p> <p>Відмінно – студент проаналізував тези за всіма пунктами, запропонував додатково власні ідеї, взяв участь в обговоренні на занятті; Добре – аналіз частково виконаний за всіма пунктами; взяв участь в обговоренні на занятті; Задовільно - аналіз частково виконаний за всіма пунктами; не взяв участь в обговоренні на занятті; Незадовільно – аналіз виконаний менш, ніж наполовину; не взяв участь в обговоренні на занятті;</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>1. Історичні аспекти шлюбу і сім'ї. Соціально-психологічна характеристика шлюбу і сім'ї План Проблематика, предмет і завдання психології сімейних відносин. Основні концептуальні підходи у вивченні шлюбно-сімейних відносин. Якісна і кількісна еволюція сімейних відносин З історії української родини. Народна весільна обрядовість. Специфічні риси сучасної української родини Соціально-психологічна сутність сім'ї та її характеристики.</p> <p>2. Характеристика психологічної сутності шлюбу. Альтернативні форми шлюбних стосунків.</p>

План

Тлумачення поняття «шлюб». Стили або профілі шлюбу.

Альтернативні форми шлюбно-сімейних відносин.

Готовність особистості до шлюбу та сімейного життя:

Функції сучасної сім'ї.

Типологія сімей.

Психологічно благополучна і неблагополучна сучасна сім'я.

Психологічне здоров'я сім'ї.

3. Феноменологічна діагностика сімейних стосунків. Сімейна генограма: практикум

План

Складові феноменологічної діагностики: структура сім'ї, функції, ієрархія, ролі, емоційні зв'язки, метафора.

Методика складання генограми сім'ї.

4. Емоційний компонент взаємодії подружжя. Подружня сумісність.

План

Поняття сумісності у соціальній психології.

Функціонально-рольовий та структурний підходи у визначенні поняття "сумісність".

Ціннісно-орієнтаційна єдність подружжя і способи її визначення.

Етапи досягнення подружньої сумісності.

Тлумачення поняття „атракція”. Етапи розвитку емоційних відносин.

Співвіднесення понять «любов», „кохання” і „закоханість”.

Теорії кохання. Пастки кохання.

Умови збереження емоційних відносин.

5. Динаміка подружніх стосунків

План

Чинники стабільності шлюбних стосунків.

Формування подружньої пари. Теорії вибору шлюбного партнера.

Характеристика періоду дошлюбного спілкування. Мотивація вступу у шлюб.

Життєвий цикл сім'ї (Е.Дюваль, Г.Навайтіс, К.Вітакер).

Проблематика перших періодів подружнього життя. Ідеалізація партнера. Шлюбно-сімейна адаптація.

Вторинна (негативна) адаптація: причини виникнення, шляхи попередження.

6. Сімейні кризи. Кризове консультування.

План

Визначення поняття «криза». Теорії криз. Стадії кризи (автор Дж.Каплан). Критерії діагностики кризи.

Визначення поняття «сімейна криза». Поняття про нормативні сімейні кризи. Ненормативні сімейні кризи.

Прояви сімейної кризи на індивідуальному рівні, у нуклеарній сім'ї, у розширеній сім'ї. Прояви сімейної кризи у стосунках сім'ї і соціуму.

Симптоматична поведінка членів сім'ї як наслідок сімейної кризи.

Завдання, особливості й етапи кризового консультування.

7. Розлучення, утворення повної зміненої сім'ї.

План

Чинники та наслідки руйнування шлюбно-сімейних відносин. Види

	<p>розлучення. Фази розпаду емоційних відносин. Стадії розлучення. Наслідки розлучення для дітей і для подружжя. Характеристика ситуації після розлучення.</p> <p>8. Психологія сімейного конфлікту. Мотивація конфліктів План Сімейний конфлікт, його стадії та особливості. Причини сімейних конфліктів. Класифікація сімейних конфліктів. Моделі поведінки подружжя у конфліктних ситуаціях. Мотивація конфліктів, особливо небезпечних для сімейної цілісності: ревності, подружні зради Профілактика подружніх конфліктів.</p> <p>9. Психологічна допомога сім'ї. Групова робота психолога з питань сімейних стосунків. План Риси психологічного консультування і психотерапії сім'ї. Принципи психологічного консультування сім'ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Доцільність застосування сімейної психотерапії. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії</p>
--	---

5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу (зразок)

Види навчальної роботи	Навчальні тижні																	Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Лекції																		
Семінарські з-тя (тематичне оцінювання)			10		10		10		10		10		10	10	10			80
Самостійна робота																20		20
Всього за тиждень			10		10		10		10		10		10	10	10	20		100

Примітка: не рекомендується на один тиждень планувати кілька форм контролю.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, лабораторії, комп'ютери та інше
Мультимедіа аудит. 516, 517.	
Література:	
Базова	
1. Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. та ін. Психологія сім'ї. Суми: ВТД "Університетська книга", 2021. 239 с.	
2. Помиткіна Л.В., Злагодох В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник К.: НАУ-друк 2010. 270 с.	
3. Психологія сімейних взаємин. Навчальний посібник. Під ред. М.С. Корольчука. К.: Ніка-Центр, 2010. 280 с.	

4. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї: Навчальний посібник Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
5. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї. Навчальний посібник. *Видання друге, змінене.* Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.

Допоміжна

6. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2017. 96 с.
7. Мілютіна К. Психологія сім'ї. Техніки раціонально-інтуїтивної психокорекції родини. К.: Главник, 2007. 144 с.
8. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Ф 33 Психологія молодшої сім'ї [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
9. Федоришин Г.М., Михайлюк І.Б. Модель психологічного супроводу усвідомленого вибору жінками шлюбного партнера. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика» (28 жовтня 2022 р.).* Ч.2. Умань, 2022. С.40-42.
10. Федоришин Г. Психосемантична репрезентація шлюбно-сімейних взаємин у свідомості молоді. Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. № 2. С.178-185. DOI <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.2.23>
11. Чуйко О., Федоришин Г. Вплив батьківських сімейних настанов на уявлення про норми гендерних ролей щодо розвитку кар'єри у студентської молоді. Перспективи та інновації науки. Серія Психологія. №15 (33) 2023. с.928-940. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-928-940](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-928-940)
<http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/7539/7583>

1. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра соціальної психології, 505 к. гуманітарного корпусу. ksppr@pnu.edu.ua Вул. Шевченка, 57, tel:380342596149
Викладач	кандидат психологічних наук, доцент Федоришин Галина Миколаївна
Контактна інформація викладача	halyna.fedoryshyn@pnu.edu.ua

Академічна доброчесність	Політика курсу спрямована на створення атмосфери взаємопідтримки на занятті, активної інтеракції у групі з дотриманням правил академічної доброчесності. При виконанні завдань творчого рівня неприпустимі плагіат та списування.
Пропуски занять (відпрацювання)	Лекційні заняття пропущені без поважних причин не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: написання тематичного тесту, виконання завдань із теми.

Виконання завдання пізніше встановленого терміну	без поважних причин оцінюється трьома балами нижче
Невідповідна поведінка під час заняття	не допускається
Додаткові бали	надаються за наукову та громадську активність студентів (3 бали).
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_osvita.pdf).

Викладач Федоришин Галина Миколаївна